

בס"ד. שיחת ש"פ וארא, ראשי-חודש שבט, ה'תשכ"ג.

בלתי מוגה

א. יום הש"ק זה שייך במיוחד ליום ההילולא של רבינו הזקן — ובהקדמה:

מהחילוקים שבין שבת לר"ח (שני הענינים שביום זה) — ששבת שייך לימים שלפניו, שהוא הסיום של כל ימי השבוע, ור"ח שייך לימים שלאחריו, שהוא ה"ראש" של כל ימי החודש הבא.

הן אמת ששבת שייך גם לימים שלאחריו, שהרי "מיני" מתברכין כולהו יומין¹, וכמו"כ ר"ח שייך גם לימים שלפניו, כמבואר בחסידות² שהענין דר"ח בא ע"י העבודה דכנס"י שממעטים את עצמם, ועד שנעשים בבחי' נקודה תחת היסוד, ועי"ז נעשה המולד של החודש הבא; אבל, זהו רק מצד ענין ההתכללות. ואילו מצד עיקר הענין דשבת ור"ח — הנה שבת שייך לימים שלפניו (עבר), ור"ח שייך לימים שלאחריו (עתיד).

ובנוגע ליום השבת — הנה נוסף לכך שבו עולים כל ששת ימי השבוע, הרי הוא היום האחרון של השבוע, וכיון שהסדר בקדושה הוא ש"נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן"³, יש שייכות מיוחדת בין יום השבת, יום האחרון בשבוע, ליום ראשון בשבוע.

ונמצא, שיום הש"ק זה שייך במיוחד ליום ההילולא של רבינו הזקן שחל ביום ראשון בשבוע, בקביעות שנה זו, שהיא כמו הקביעות בפעם הראשונה.

ב. והנה, אע"פ שהסדר דנעוץ תחלתן בסופן, שהו"ע ההתכללות, הוא רק בקדושה, משא"כ בעולם התוהו, ובענינים הנמשכים ממנו, שהם ענפין מתפרדין — הרי התכלית היא שהסדר של ההתכללות יהי' לא רק בקדושה, אלא שיומשך גם בעולם התוהו ובענינים שנשתלשלו ממנו.

ואע"פ שבתחילת הבריאה הי' סדר זה רק בעולם התיקון — הנה לאחר ירידת הנשמה למטה, ובפרט לאחר הירידה בזמן הגלות (ב' ירידות), שאז הירידה היא גדולה יותר (וכמבואר באגה"ק⁴ שבזמן הגלות

(3) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(4) סכ"ה (קמ, א).

(1) זח"ב סג, ב. פח, א.

(2) ראה תו"א בראשית ט, ב ואילך. ועוד.

ניתוסף ענין היניקה מבחי' הפנים כו'), הרי כוונת הירידה היא בכדי לפעול את הסדר דקדושה גם בלעו"ז, שכן, בשביל שישאר המצב כמקודם, לא הי' צורך בענין הירידה, אלא כוונת הירידה היא — לשנות את הסדר (ויותר נכון: לשנות את הבלתי־סדר) של תוהו, שגם שם יהי' ענין ההתכללות דנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן.

וזהו כללות ענין ירדת הנשמה למטה — בכדי לברר את נפש הבהמית שגם היא תתהפך לאהבה את ה', כמ"ש: "ואהבת גו' בכל לבבך", "בשני יצריך", ועי"ז נעשה תוספת עלי' גם בנשמה.

ובפרטיות יותר בעבודת האדם — הו"ע מעלת בעלי תשובה על צדיקים, "דאינון משכי עליהו ברעותא דלבא יתיר ובחילא סגי"י⁷. וכמבואר במאמרי ראש השנה⁸, שדוקא כאשר "מן המיצר קראתי" אזי "ענני במרחב"⁹.

וזהו גם תוכן האגרת ד"נפש השפלה" שכתב רבינו הזקן קודם הסתלקותו¹⁰ — והרי כל הענינים חוזרים ונשנים בכל שנה, ובפרט בשנה זו שקביעותה בנוגע לימי השבוע ופרשת השבוע היא כמו בפעם הראשונה — שצריכה להיות העבודה לא רק בבחי' אמת, ש"אומר אל יברא"¹¹, אלא גם במעמד ומצב של שקרים וחסדים, והיינו, שגם שם יומשך בחי' האמת, ועד לאמת לאמיתו, שזוהו"ע המשכת הסדר דתיקון וקדושה בתוהו ולעו"ז.

ג. וזהו גם מה שמסופר בפרשת השבוע, שהקב"ה אמר למשה "ראה נתתיך אלקים לפרעה ואהרן אחיך יהי' נביאך", "אתה תדבר את כל אשר אצוץ ואהרן אחיך ידבר אל פרעה"¹²:

לכאורה אינו מובן: מדוע הוצרך להיות החילוק בין משה לאהרן — שמשה קיבל מהקב"ה, אבל הוא בעצמו לא מסר את הדברים לפרעה, כי אם ע"י אהרן — למרות ש"שקולין כאחד"¹³?

ובפרט ע"פ המבואר בחסידות¹⁴ שלא זו בלבד ששקולין כאחד, אלא שלאמיתו של דבר ענינם אחד. וכן הוא ע"פ נגלה — ככל הענינים

(10) ראה שיחת מוצאי ש"פ שמות, אור לכ"ד טבת ס"ד ואילך (לעיל ע' 17 ואילך). וש"נ.

(11) ב"ר פ"ח, ה.

(12) ז, א"ב.

(13) פרש"י שם ו, כו.

(14) ראה לקו"ש חט"ז ע' 67. וש"נ.

(5) ואתחנן ו, ה.

(6) ברכות נד, א (במשנה). ספרי ופרש"י עה"פ.

(7) זח"א קכט, ב — הובא בתניא אגה"ת ספ"ח.

(8) ראה ד"ה מן המיצר תרמ"ח, אעת"ר ותרע"ח.

(9) תהלים קיח, ה.

שבחסידות שמשתקפים גם בנגלה¹⁵ — כמאחז"ל¹⁶ ש"שמואל שקול כנגד משה ואהרן", וכיון ששניהם (משה ואהרן) נכללים באיש אחד (שמואל), עכצ"ל, שענינם אחד.

וכיון שכן, למה הוצרך להיות חילוק ביניהם? וגם אם צריך להיות חילוק ביניהם — מדוע החילוק הוא באופן שמשה יקבל מהקב"ה, ואהרן יהי' נביאו למסור את הדברים לפרעה?

ד. ויובן החילוק שבין משה לאהרן מזמן הסתלקותם:

ובהקדמה — שכיון שבעת ההסתלקות מתכללים ומתעלים כל עניני העבודה שעמל כל ימי חייו (כמבואר באגה"ק סי' ז"ך, ובדרושי ל"ג בעומר¹⁷), אזי יכולים לראות במה נחלקו עבודותיהם של משה ואהרן.

אלא, שאצל משה ואהרן בעצמם קשה להבחין. וכמדובר פעם¹⁸ שבנוגע ל"מאורות" עצמם, הנה מצד תוקף וריבוי הבהירות קשה להבחין בחילוקים שביניהם, ויכולים להבחין זאת רק מהתגלות ההשפעה לתלמידיהם. ועד"ז בנוגע להסתלקות משה ואהרן, שאצל משה ואהרן עצמם קשה להבחין — אצל שניהם היתה מיתת נשיקה (כמבואר בגמרא במסכת ב"ב¹⁹); אבל רואים חילוק בפעולת הסתלקותם אצל בני ישראל: במיתת אהרן נאמר²⁰ "ויבכו את אהרן .. כל בית ישראל", "האנשים והנשים", ואילו במיתת משה נאמר²¹ "ויבכו בני ישראל", "הזכרים" — "לפי שהי' אהרן רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה, נאמר כל בית ישראל, זכרים ונקבות"²².

כלומר: אע"פ שאהרן קיבל הכל ממשה, היינו, שקיבל ממשה לא רק את הענינים שדיבר, אלא גם עצם הנהגתו לדבר ולקרב את כולם היתה ע"פ הוראת משה, שזהו "שבחו של אהרן שלא שינה"²³ ממה שקיבל ממשה, וא"כ, ידעו כל בית ישראל שהנהגת אהרן שהי' אוהב שלום כו' היא מצד משה — אעפ"כ, ההסתלקות של משה לא עשתה עליהם רושם

19) יו, א ובפרש"י. וראה גם תו"מ חל"ג ע' 383. וש"נ.

20) חוקת כ, כט.

21) ברכה לד, ח.

22) פרש"י עה"פ. וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 253 ואילך. וש"נ.

23) ראה פרש"י בהעלותך ח, ג.

15) ראה גם שיחת כ"ד טבת סי"ד (לעיל ע' 50). וש"נ.

16) ר"ה כה, ריש ע"ב. תנחומא קרח ה. פרש"י קרח טז, ז.

17) סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, סע"ב ואילך.

18) ראה גם שיחה הנ"ל ס"כ (לעיל ס"ע 54). וש"נ.

כמו ההסתלקות של אהרן, כי, העובדה שהנהגת אהרן באה ממשה היתה אצלם באופן של אמונה וידיעה, ואילו בגלוי ובפועל קיבלו זאת מאהרן.

ומזה מובן החילוק בין משה לאהרן — כדאיתא במדרש²⁴ על הפסוק²⁵ "חסד ואמת נפגשו", "חסד זה אהרן . . ואמת זה משה", והיינו, שמשוה הוא בחי' אמת, וכיון ש"אמת אומר אל יברא", לכן לא הי' באופן של קירוב עם העולם; ואילו אהרן הוא בחי' חסד, ו"חסד אמר יברא", ומצד חסד נעשית ההמשכה גם במקום שהוא מלא שקרים.

ועפ"ז מובן הטעם שהדיבור לפרעה שקיבל משה מהקב"ה הוצרך לעבור ע"י אהרן ("אהרן אחיך יהי' נביאך") — כי, מצד מדת האמת (בחנינתו של משה) אי אפשר לירד עד לפרעה, אלא ענין זה יכול להיות ע"י מדת החסד (בחנינתו של אהרן) דוקא.

ה. אמנם, אין הכוונה שמשוה ואהרן הם שני ענינים נפרדים, אלא זהו ענין אחד שבא בשני חלקים: חלק אחד — כפי שנמשך מהקב"ה, וחלק שני — כפי שנמשך למטה.

וכידוע שענינם של משה ואהרן הוא להיות ממוצע בין הקב"ה וכנס"י, והרי ממוצע הוא ענין אחד.

וכפי שמצינו בחסידות²⁶ בענין הממוצע בין בורא לנברא: לפעמים מבואר שהממוצע הוא חכמה עילאה וחכמה תתאה. ועל זה מבואר, שלאמיתו של דבר אי אפשר לומר כן, כיון שחכמה עילאה וחכמה תתאה הם ב' מדריגות שונות. ולכן מבארים שהממוצע הוא בחי' ה'הכתר', עתיק ואריך. וגם בזה מבואר שעדיין אין זה אמיתית ענין הממוצע, כי גם עתיק ואריך הם ב' דרגות. ולכן מבארים, שאמיתית ענין הממוצע הוא בחי' חכמה סתימאה, שזהו מדריגה אחת שכוללת ב' מדריגות כו'.

ועד"ז מובן גם בענין משה ואהרן, שבאמת הרי זו נקודה אחת, אלא שנמשכה ונתגלה בשני גופים. וכיון שלאמיתו של דבר הרי זה ענין אחד, לכן הי' יכול להיות נמשך אח"כ בגוף אחד — אצל שמואל הנביא, שהוא זה שמשח את המלכים הראשונים: שאול ודוד.

וכן יהי' גם אצל משיח — "ועבדי דוד מלך עליהם"²⁷ — שאצלו יהיו שני הענינים ביחד. ועד"ז גם בנוגע להכנה לזמן ש"עבדי דוד מלך

26) ראה המשך תרס"ו ס"ע צה ואילך.

תער"ב ח"א ע' שצח ואילך.

27) יחזקאל לו, כד.

24) שמו"ר פ"ה, יו"ד.

25) תהלים פה, יא.

עליהם", ע"י רבותינו נשיאינו, החל מרבינו הזקן ועד לרבינו נשיאנו, ש"כולא חד" — שגם אצלם היו ב' הענינים דאמת וחסד באופן של נקודה אחת.

ואפילו אצל משה ואהרן ששני הענינים היו בשני גופים — הי' ענין של התכללות, שהרי על משה ואהרן נאמר "חסד ואמת נפגשו" (כנ"ל), ו"נפגשו" הו"ע ההתכללות:

אצל משה שמדת "אמת ראה"²⁸, הי' גם ענין החסד — כמדובר לעיל²⁹ בענין "ומשה הי' רועה"³⁰ אודות סיפור המדרש³¹ שרדף אחרי הגדי שברח כו', שבוז מתבטאת חביבות הכי גדולה — לרוץ לקרב אפילו מי שברח ממנו;

וכמו"כ אצל אהרן היתה התכללות מדת האמת — שלכן, אף שהי' "אוהב (אפילו) את הבריות", מ"מ, הי' "מקרבן לתורה"³², כידוע הדיוק בזה³³, שלא הי' מקרב את התורה אל הבריות, כיון שאי אפשר לוותר ח"ו על התורה, אלא פעל על הבריות לקרב אותם לתורת אמת.

אלא שזהו רק מה שהם כלולים זה מזה, אבל בעיקרם (כפי שהיו בגילוי) היו בשני קוין. ולכן הי' הסדר ש"אהרן אחיך יהי' נביאך", שדוק אהרן דיבר עם פרעה, ופעל להוציא ממנו את ניצוצות הקדושה — שזהו"ע "וינצלו את מצרים"³⁴, שלכן אסור לשוב למצרים³⁵, כיון שכבר הוציאו משם את כל ניצוצות הקדושה (כמבואר בתו"א³⁶) — ובסדר כזה הי' כללות הברור והיציאה ממצרים.

ו. וכיון ש"כל המלכיות נקראו על שם מצרים"³⁷, הנה כן הוא הסדר בנוגע לגאולה העתידה, וההכנה אלי' ע"י רבותינו נשיאינו, אתפשטותא דמשה שבכל דרא ודרא³⁸ — שהסדר בזה הוא באופן של חסד ואמת ביחד.

וזהו גם תוכן האגרת ד"נפש השפלה" שכתב רבינו הזקן קודם הסתלקותו¹⁰ — שההתחלה היא "נפש השפלה", שזהו למטה ביותר, ומיד לאח"ז ממשיך "באמת לאמיתו", לא רק אמת סתם, אלא אמת לאמיתו,

(33) ראה תו"מ ח"כ ע' 41. וש"נ.

(34) בא יב, לו.

(35) ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל ר"פ תצא.

(36) בא ס, ג.

(37) ב"ר פט"ז, ד.

(38) תקו"ת תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

(28) סנהדרין קיא, סע"א.

(29) שיחת ש"פ שמות בתחלתה (לעיל ע' 4 ואילך).

מוצאי ש"פ שמות, אור לכ"ד טבת סיי"ז (לעיל ע' 29).

(30) שמות ג, א.

(31) שמור"ר פ"ב, ב.

(32) אבות פ"א מ"ב.

ומסיים בענין חסדים ושקרים, שזהו אופן ההנהגה ד"חסד ואמת נפגשו", וכאמור לעיל (ס"ב) שהו"ע המשכת הסדר דתיקון גם בתוהו. ודוקא ע"י "מן המיצר" באים ל"מרחב י"ה", וכסיום הרשימה: "וירווח לו".

* * *

ז. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון, וניגנו ניגון התוועדות ע"ד הרגיל, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

כיון שבדרך כלל לא מתקיימת התוועדות בשבת ר"ח, היו צריכים להבין שהתוועדות זו היא בעיקר בגלל כ"ד טבת, יום ההילולא של רבינו הזקן, ובמילא, היו צריכים לנגן ("זאָגן") את הניגון של רבינו הזקן. אלא שהסדר כאן הוא באופן שאין איש יודע עד מה, ואין איש שם על לב, כך, שלא עלה בדעתו של אף א' לנגן את הניגון של רבינו הזקן.

זה עתה באים מההתוועדות של כ"ד טבת, וע"פ משנת"ל³⁹ שענינה של התוועדות ביום ההילולא הוא נתינת פדיון לבעל ההילולא, הרי נתנו "פדיון" לרבינו הזקן בעצמו, שהי' נשמה חדשה, והיתה לו שליחות מיוחדת כו' (כמבואר בשיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁰),

— בכל פעם שנותנים פדיון, לא נותנים סתם למי שיהי' ("אָבִי וועמען..."), ונוסף לזה, הנה בנדו"ד נתנו פדיון לרבינו הזקן בעצמו — ובודאי שענין זה "פועל ישועות", ולא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות, ולא רק בדברים המוכרחים, אלא גם בעניני מותרות — כפירוש המצו"ד על הפסוק⁴¹ "ומשביע לכל חי רצון", "לכל חי לפי רצונו ותאוותו", כך, שמצד זה שהנשמה נמצאת בתוך שק של בשר ועצמות ודם רותח (כפתגם הידוע⁴²), מוותרים לו ("מ'גיט אים נאָך") וממלאים את רצונו ותאוותו בעניניו השטותיים...

ולאחרי כל זה — הנה אין איש שם על לב, ולא נפעלה שום הזזה, אלא נשאר המצב כמקודם.

בדרך כלל הנני מנסה לנחם את עצמי שמסתמא יש הזזה, אלא שאינני מבחין בה;

אבל, כבוא יום השבת, שבו נמצאים — ובכל אופן צריכים להיות — במצב של מנוחה מטרדות ימי החול, ובפרט ביום השבת שמצד

(39) שיחת מוצאי ש"פ שמות, אור לכ"ד (41) תהלים קמה, טז.
 טבת בתחלתה (לעיל ע' 15). (42) לקו"ד ח"א קפת, סע"א. וראה סה"ש
 (40) ראה סה"ש תשו"ו ריש ע' 22. וש"נ. תש"ב ס"ע 7.

הענין דנעוץ סופן בתחלתן קשור הוא עם יום ההילולא של רבינו הזקן, בעל הנשמה חדשה וכו', ואעפ"כ, בשעה שיושבים בהתוועדות חושבים על הא ועל דא, זה מביט לצפון וזה מביט לדרום כו', וכן לכל ששה קצוות, זה מסתכל על הילדים, וזה מסתכל על השעון ומחשב מתי יגיע זמן הבדלה, ויוכל כבר לחזור לעסקיו, לדבר בטלפון ולכתוב מכתב וכיו"ב — הרי רואים שלא נפעלה הזזה כלל!...

כאשר נותן את הפדיון לרבינו הזקן, הנה בשעת מעשה גופא ה"ה נשאר לעמוד במעמדו ומצבו, באופן שמעלים ומסתיר ומגביל ומיצר, ויתירה מזה — אפילו מנגד!...

כבר היתה צריכה להיות איזו הזזה!...

נמצאים כבר י"ג שנה לאחרי ההסתלקות של הרבי, והרי לאחרי י"ג שנה נעשים "גדול", "בר מצוה", וא"כ היו כבר צריכים להתחיל להבין...

*

ח. דובר לעיל (ס"א) שביום זה יש ב' ענינים: שבת ור"ח.

וכאשר רוצים לדעת מי מהם קודם — הרי זה ע"ד הידוע⁴³ בענין "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁴⁴, שמצד בחי' אלקים חיים, הנה ב' הדעות ("אלו ואלו") אמת, אבל מצד האמת לאמיתו דשם הוי', אזי ההלכה היא רק לפי דעה א', וכדי לברר את ההלכה, העצה היא — להתעלות למעלה מבחי' אלקים חיים, ולראות את הענין כפי שהוא מצד שם הוי'. אבל, כיון שלא כולם שייכים לזה — אזי ישנה עצה פשוטה: לעיין בגמרא ופוסקים, ראשונים ואחרונים, וכאשר רואים את ההלכה בנגלה דתורה, מובן, שזהו האמת לאמיתו שמצד שם הוי'.

ובנוגע לעניננו:

תדיר ושאינו תדיר — תדיר קודם, מקודש ושאינו מקודש — מקודש קודם.⁴⁵

וכיון ששבת הוא תדיר ומקודש יותר מר"ח, הרי מובן, שהענין הראשון שבהתוועדות זו הוא בנוגע לשבת, שהוא הסוף של יום ראשון בשבוע, יום ההילולא של רבינו הזקן, כמדובר לעיל (ס"א).

(44) עירובין יג, ב. וש"נ.

(45) ראה הוריות יב, סע"ב (במשנה).

וש"נ.

(43) ראה אוה"ת יתרו ע' תתצ ואילך.

סה"מ תרכ"ז ע' שא ואילך. המשך תרס"ו ע'.

תכו ואילך.

ט. ונוסף לזה, ישנו גם הענין דראש חודש:

בנוגע לר"ח מצינו דבר והיפוכו: מחד גיסא — ר"ח מותר בעשיית מלאכה, ורק הנשים נוהגות שלא לעשות בו מלאכה⁴⁶ (ומנהג זה גופא אינו אלא בנוגע למלאכות מיוחדות, שהרי עושות עבודת הבית, כמו בישול וכיו"ב⁴⁷); ולאידך גיסא — ר"ח אינו נקרא יום המעשה, כמובן ממ"ש⁴⁸ "שער החצר הפנימית גו' יהי' סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח", וכמובן גם מדברי יהונתן לרוד "ובאת אל המקום אשר נסרת שם ביום המעשה"⁴⁹, וקאי על ערב ר"ח, כמ"ש⁵⁰ "מחר חודש", וכיון שקורא לערב ר"ח "יום המעשה", מוכח, שר"ח אינו יום המעשה⁵¹.

ונוסף על הראיות מהפסוקים הנ"ל, מצינו זאת גם להלכה למעשה בנוגע לקריאת התורה:

איתא בגמרא⁵²: "זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם .. קורין ג', ושאינן בו ביטול מלאכה לעם, כגון ראשי חדשים וחולו של מועד קורין ד'".

ולכאורה: בשלמא בנוגע לחולו של מועד — יש מלאכות שאסור לעשותם בחוה"מ, ורק מלאכת דבר האבד מותרת בחוה"מ; אבל בנוגע לר"ח — כיון שמותר במלאכה, מהו הפירוש שאין בו ביטול מלאכה? ומבואר ברש"י, ש"אין בו ביטול מלאכה כל כך, שאין הנשים עושות מלאכה בהן". וכן הוא בתוס', ש"מותר הוא בעשיית מלאכה לאנשים, אבל נשים אסורות במלאכה".

י. ולהעיר, שבענין זה רואים גודל המעלה של מנהג ישראל⁵³:

ענין זה שהנשים אינן עושות מלאכה בר"ח — אינו אלא מנהג בלבד, וטעם המנהג הוא בגלל שלא רצו ליתן נזמיהן לבעליהן בחטא העגל, ולכן נתן להן הקב"ה שכר שיהיו משמרות ראשי חדשים יותר מן האנשים⁵⁴.

(46) טושו"ע או"ח סתי"ז. (47) ראה ב"י ורמ"א שם. (48) יחזקאל מו, א. (49) שמואל-א כ, יט. (50) שם, יח. (51) פרש"י ורד"ק שם, יט. פרש"י — ואילך. (52) מגילה שם. (53) ראה גם תו"מ ח"ל ס"ע 53 ואילך. (54) פרדר"א פמ"ה. הובא בטור ובפרש"י מגילה שם. וראה אוה"ת תשא ע' א'תתקפה ואילך. (54) מגילה כב, ריש ע"ב.

ולמרות שאין זה אלא מנהג בלבד, הנה ע"פ מנהג זה נקבע הסדר בקריאת התורה — שהיא מתקנת משה⁵⁵ או הנביאים שבימיו⁵⁶ — שקורין בר"ח ד' גברי, ולא עוד אלא שכך נהגו גם בר"ח שלפני חטא העגל (שהרי בין הארבעים יום שלאחרי מ"ת עד חטא העגל מוכרח להיות גם ר"ח).

וגדולה מזו מצינו גם בנוגע לדין דאורייתא:

בפ' משפטים (שקורין בשבועות הקרובים) נאמר בנוגע לעבד עברי: "אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו"⁵⁷, ומפרש רש"י: "וכי מי הכניסה שתצא? אלא מגיד הכתוב שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו"⁵⁸.

וכתב הרמב"ן: "אע"פ שלא הי' הוא מחוייב במזונותיהם מדין התורה, כמו שנתבאר בתלמוד בכתובות⁵⁹, אבל כיון שדרך כל הארץ לפרנס אדם אשתו ובניו הקטנים, צוה הא"ל ברחמיו להיות הקונה כאב רחמן להם".

ומזה מוכח, שענין של מנהג פועל אפילו על דין דאורייתא.

וכל זה מודגש יותר ע"פ המבואר בחסידות⁶⁰ גודל המעלה והחביבות שבמנהג ישראל — בנוגע להקפות שלא נכתבו אפילו בתושבע"פ, שזוה"ע נעלה יותר מניסוך המים, שלא נכתב בתורה שבכתב, כמו ניסוך היין, כי אם בתורה שבעל-פה, ואילו הענין דהקפות לא נכתב אפילו בתושבע"פ, ואינו אלא מנהג.

יא. אך צריך להבין:

כיון שר"ח מותר במלאכה, וכמבואר בפוסקים⁶¹ ש"האנשים הנוהגים שלא לעשות מלאכה (בר"ח) הוא מנהג בורות" — מדוע אינו נקרא "יום המעשה"?

ומ"ש ברש"י ותוס' שר"ח אין בו ביטול מלאכה לעם לפי שהנשים אינן עושות בו מלאכה, ולכן קורין ד' גברי — אינו מובן: הרי נשים פטורות מקריאת התורה, כמ"ש רבינו הזקן בהלכות פסח⁶² ש"נשים פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמא בין של תורה בין של דברי

(57) כא, ג.

(58) קידושין כב, סע"א.

(59) מט, א.

(60) ראה לקו"ת דרושי סוכות פ, ג. ובכ"מ.

(61) הובאו בשע"ת לאור"ח שם.

(62) אור"ח סתע"ב סכ"ה.

(55) ירושלמי מגילה פ"ד ה"א. מס'

סופרים רפ"י. רמב"ם הל' תפלה רפ"ב. פי"ג ה"ח.

(56) ראה ב"ק פב, א. וראה גם מראה

הפנים לירושלמי שם. נחלת יעקב למס' סופרים שם. כסף משנה לרמב"ם שם (רפ"ב).

סופרים" (ורק בנוגע לפרשת זכור יש דעות⁶³ שגם נשים חייבות לשמוע קריאת התורה), ואין חייבים בה אלא אנשים, ולהם יש ביטול מלאכה⁶⁴?

יב. והביאור בזה — ע"ד החסידות — כמבואר בדרושי רבינו הזקן והצ"צ⁶⁵ בענין החילוק שבין שבת לר"ח, שבשבת נעשה עליית המלכות, בחי' הדיבור, לבחי' המחשבה, ואילו בר"ח בחי' המלכות היא במקומה, אלא שמקבלת מדרגא נעלית יותר מאשר בימי המעשה, ולכן, ר"ח מותר בעשיית מלאכה, כיון שבחי' המלכות היא במקומה (ולא כמו בשבת שאסור במלאכה, כיון שהמלכות עולה למעלה), ואעפ"כ אינו נקרא יום המעשה, כיון שבחי' המלכות מקבלת מדרגא נעלית יותר מכומו בימי המעשה.

ויש להוסיף ולבאר גם בפשטות הענינים:

ענין המלאכה בימות החול הוא לא רק דבר המותר, אלא כדברי המכילתא⁶⁶ על הפסוק⁶⁷ "ששת ימים תעבוד", "זו מצות עשה".

ולכאורה: מדוע לא ילמד תורה יומם ולילה ויתפרנס מקופת הקהל?! — אך הענין הוא, שתכלית הכוונה היא שיעסקו גם בעניני העולם, וכמאמר רז"ל "כל תורה שאין עמה מלאכה כו"⁶⁸, ו"גדול הנהגה מיגיעו יותר מירא שמים"⁶⁹, שזהו מצד גדול המעלה שבעבודת הבירורים כו'.

וזוהו גם הטעם שהלימוד בנוגע לל"ט מלאכות דעובדין דחול הוא ממלאכת המשכן⁷⁰ — כיון שגם ע"י ההתעסקות בל"ט מלאכות דעובדין דחול פועלים המשכת אלקות כו', כמו ע"י עשיית המשכן⁷¹.

אלא, שההתעסקות בעניני העולם בימות החול דורשת יגיעה כו'.

וגם לאחרי שמזהירים שההתעסקות בזה תהי' רק באופן ד"יגיעה

63) ראה בס' שנסמנו בהמועדים בהלכה (לרש"י זעווין) ע' קצב.

64) ראה טורי אבן למגילה שם.

65) ראה ד"ה והי' מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו באוה"ת ברכה צו, ד ואילך, ועם קיצורים, ביאור והערות — באוה"ת בראשית כה, א ואילך.

66) הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועב פ' וישב, ובס' מנחה בלולה. וראה לקו"ש ח"א ע' 189 הערה 8. ח"ז ע' 245 הערה 20. וש"נ.

67) יתרו כ, ט.

68) אבות פ"ב מ"ב.

69) ברכות ח, טע"א.

70) ראה שבת מט, ב. צו, ב. וש"נ.

71) בענין זה (?) נזכר גם מארז"ל (עש"מ מאמר אכ"ח ח"ג סכ"ב. ועוד) שחנן תופר מנעלים הי', ועל כל תפירה ותפירה הי' מכוון ואומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ונתבאר, שצריכים לפעול זאת אצל תופר מנעלים כפשוטו, שבפנימיות, "זאָל זיך אָפּטאַן דער ענין".

כפיך⁷² בלבד, ולא באופן של יגיעת המוח, ובלשון המובא בכמה דרושי חסידות⁷³: "בלא לב ולב"⁷⁴ — הרי זה סוכ"ס ענין שהתורה קוראת אותו בשם "יגיעה", ובמילא הרי זה דורש גם הכנה מסויימת עוד לפני⁷⁵, וכמובן גם מדברי אדה"ז בסיום השו"ע⁷⁵ ש"אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום. . להרעיב ולסגף עצמו, שהרי מחליש כחו ולא יוכל לעשות מלאכת בעל הבית בכח".

ומכל זה מובן, שבימות החול יש נתינת מקום ליגיעת וטרדות הפרנסה כו', כמבואר בתו"א⁷⁶ ד"ה מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. וכל זה — בששת ימי המעשה, שאז נמשך השפע דרך לבוש הטבע⁷⁷; משא"כ בר"ח, שהמשכה היא מדרגא נעלית יותר — אזי נקל יותר שתהי' ההתעסקות בעניני העולם באופן של "יגיע כפיך" בלבד, ללא טרדה כו'.

וזהו הביאור בדברי הגמרא שבר"ח קורין בתורה ד' גברי מפני שאין בו ביטול מלאכה לעם — כיון שאז נקל יותר לעסוק בעניני העולם ללא טירדה כו', כנ"ל.

יג. ונקודת הענין:

ענינו של ר"ח הוא ממוצע בין יום השבת לימי המעשה⁷⁸, כי: יום השבת הו"ע ההעלאה לבחי' הקדושה שלמעלה מהעולם. ימי המעשה הו"ע ההמשכה לעניני חולין שבעולם. ואילו ענינו של ר"ח הוא — המשכת הקדושה בעניני חול.

וזהו גם מה שתבע רבינו הזקן — בעל ההילולא דכ"ד טבת — שלא להתנתק מהעולם ולהסתגר ("זיין אָפגעשלאָסן") בחדרו, אלא לצאת לעולם ולפעול בו מתוך קירוב הדעת כו', ולהמשיך את האמת לאמיתו גם בעולם שהוא מלא שקרים וחסדים, כנ"ל בארוכה.

* * *

יד. נוסף על האמור לעיל אודות החילוק שבין שבת לר"ח — יש גם נקודה משותפת ביניהם:

(72) תהלים קכח, ב. חו"מ הלכות שאלה ושכירות וחסידים
 (73) ראה לקו"ת שלח מב, רע"ד. דרושי ס"כ.
 (74) ר"ה סג, ד. ובכ"מ. ר"פ נח.
 (75) דברי הימים א יב, לג ובפרש"י. ויק"ר (76) ראה דרמ"צ קז, א. קונטרס ומעין מכ"ה פ"א.
 (76) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 83 ואילך. וש"נ.
 (77) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 83 ואילך. וש"נ.
 (78) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 83 ואילך. וש"נ.

יום השבת — נוסף על ענין התענוג שבו, יש בו גם ענין השמחה, כדרשת חז"ל⁷⁹ "וביום שמחתכם אלו השבתות", וכמ"ש הבה"ג⁸⁰ שביום השבת יש חיוב גם על ענין השמחה.

וכמו"כ בנוגע לר"ח — כדאיתא בטור⁸¹: "הרי"ן גיאות כתב .. שלא לומר צידוק הדין אחר המת בר"ח .. דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חודשיכם .. ואומרים בו הלל, זה⁸² היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו", והיינו, שגם בר"ח יש חיוב של שמחה.

וע"פ הידוע ששמחה פורצת גדר להסיר את כל ההגבלות כו', כמבואר בארוכה בדרושי חתונה ד"ה "שמח תשמח"⁸³ — הרי מובן שכן הוא גם בנוגע לנתינת הפדיון בכ"ד טבת, שכל מה שלא פעלו עדיין בזה⁸⁴, יכולים לתקן ולפעול עתה ע"י השמחה באופן של יציאה מהגבלה⁸⁵.

* * *

טו. מאמר ד"ה והי' מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו גו'.

* * *

טז. בהמשך להמדובר בהתועדויות הקודמות⁸⁶ אודות ג' הענינים: תניא, שולחן־ערוך, וענין הצדקה — יש להוסיף ולהשלים בנוגע לענין הצדקה:

ישנו ענין הצדקה כפי שנכלל בתורה ועבודה, ובנדו"ד — ענין הצדקה כפי שהוא בתורתו של רבינו הזקן, שכן, אע"פ שבשו"ע של רבינו הזקן אין הלכות צדקה, הרי ישנם כו"כ ענינים בהלכות צדקה⁸⁷ שמופיעים בשאר ההלכות שבשו"ע⁸⁸. ועוד ועיקר — שענין הצדקה נזכר בתניא ובאגה"ק בכו"כ מקומות⁸⁹ שבהם תובע הרבה אודות ההתעסקות בענין הצדקה.

ובהקדמה — שאע"פ ששמו של רבינו הזקן הוא "שניאור", שמורה

84 (ראה לעיל ס"ז).	79 ספרי בעלותך יו"ד, יו"ד. וראה
85 חסר הסיום (המור"ל).	לקו"ש חל"ג ע' 62. וש"נ.
86 שיחת יום א' פ' וארא, כ"ד טבת בתחלתה (לעיל ע' 36). וש"נ.	80 ראה בהנסמן בהערות כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תש"ט ס"ע 130, ובלקו"ש ח"ד ע' 1090 הערה 31.
87 ראה מפתח ענינים לשו"ע אדה"ז (קה"ת תשס"ז) ערך צדקה. וש"נ.	81 או"ח סת"כ. יו"ד סת"א. וראה בס' שהובאו בשד"ח פאת השדה כללים ס"ב פ"ב (הובא באג"ק ח"ח ע' קפד).
88 ראה גם תו"מ חל"ד ע' 273. וש"נ.	82 תהלים קיח, כד.
89 ראה מפתח ענינים שבסו"ס התניא ערך צדקה. וש"נ.	83 סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

על שני האורות דנגלה דתורה ופנימיות התורה⁹⁰, מ"מ, עיקר ענינו הוא פנימיות התורה, ומזה נמשך ונפעל גם בנגלה דתורה, כיון שפנימיות התורה ונגלה דתורה הן כמו נשמה וגוף⁹¹, והרי בעת התגלות הנשמה, כמו בעת השמחה, נפעל גם בגוף, שיוצא בריקודים⁹³. ועוד זאת, שמצד ענין הפנימיות של רבינו הזקן, נפעל גם בכל הענינים, כולל גם בענין הצדקה. ומצד התגלות פנימיות התורה ע"י רבינו הזקן (ולפנ"ז — ע"י האריז"ל), הנה גם כללות ההנהגה בקיום המצוות אצל איש פשוט צריכה להיות באופן נעלה יותר מכמו שהיתה בדורות שלפנ"ז אפילו אצל גדולי עולם, שלכן תבע רבינו הזקן שכל עניני העבודה יהיו באופן שלמעלה ממדידה הגבלה, ועד לעבודה שמצד עצם הנפש, שזהו"ע נעלה יותר מהמעמד ומצב שאינו יודע באיזה דרך מוליכין אותו⁹².

ונוסף על ענין הצדקה כפי שכלול בתורה (ועבודה), צריך להיות גם ענין הצדקה כפי שהוא בפני עצמו — נתינת הצדקה בפועל ממש.

ובזה גופא יכולה להיות הפעולה בשני אופנים: (א) ליתן ממון, ואז צריך המקבל לילך ולקנות את המצטרך לו, (ב) ליתן את המצטרך לו מן המוכן — שזוהי מעלה גדולה יותר, כדברי הגמרא במסכת תענית⁹³ שמעלת הצדקה של האשה גדולה יותר מהצדקה של האיש: "משום דאתתא שכיחא בביתא ויהבא ריפתא לעני ומקרבא הנייתה" (דבר אכילה היא נותנת לעני, והוא בלא טורח, ממה שהיתה נותנת מעות ויטריח העני עד שיקנה). וכפי שנרמז גם בשיחת ח"י אלול⁹⁴, שענין הצדקה שייך גם לנשים, ואדרבה, אצלם נוגע הענין ביותר.

וע"פ האמור לעיל שמצד התגלות פנימיות התורה צריך להיות העסק בתומ"צ באופן של בלי גבול — הרי גם נתינת הצדקה צריכה להיות בלי הגבלות.

יז. ולדוגמא — בסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁵ שנזכר בקיצור בהתוועדות דכ"ד טבת⁹⁶:

אצל רבינו הזקן הי' חסיד בשם ר' צדוק ר' מיילעך'ס, שהי' מתפרנס בעניות, ולצורך פרנסתו הי' הולך מכפר לכפר, והי' בקי במשניות בעל־פה, ובדרך הילוכו הי' נוהג לחזור משניות. וכאשר הזדמן לו להרויח

94) דאשתקד סכ"ח (תו"מ חל"ד ע' 269 ואילך).

95) סה"ש תרצ"ז ע' 212. וש"נ.

96) סכ"א (לעיל ע' 55).

90) ראה לקו"ש ח"ו ע' 37. וש"נ.

91) ראה זח"ג קנב, א.

92) ראה תו"מ חל"ב ע' 343. וש"נ.

93) כג, ב (ובפרש"י).

בפרנסתו יותר מכפי הרגיל, הי' אומר, שבודאי ממתין לו בביתו שד"ר או מכתב מאדמו"ר הזקן שצריכים מעות עבור קופת רמבעה"ן...

כלומר: רבינו הזקן הזמין לו את ההוספה בפרנסתו, בשביל ליקח ממנו עבור המצטרך לו בעניני צדקה.

ולכאורה אינו מובן: לשם מה הוצרך רבינו הזקן להזמין את ההוספה בפרנסה לר' צדוק — באותה מדה הי' יכול להזמין זאת לעצמו, או ישירות לעני הנצרך?

אך הענין הוא — ש"צדיקים דומים לבוראם"⁹⁷, והרי הקב"ה ש"ן את העולם כולו בטובו בחן בחסד כו"⁹⁸, הנה לפעמים נותן לאדם באופן ישיר, ולפעמים נותן באמצעות מישהו אחר, שנותן לו בתורת פקדון כדי שיתננו לעני וכיו"ב⁹⁹.

ובענין זה היתה מעלתו של ר' צדוק — שכאשר נזדמנה לו פרנסה בלתי רגילה, ידע שהכוונה בזה אינה בשבילו, אלא בשביל עניני הצדקה של רבינו הזקן.

והגע עצמך:

ר' צדוק עצמו הי' יהודי חשוב... כמובן מזה שהרבי קוראו בשם "ר' צדוק", וכמובן גם מהתיאור שלו שהי' בקי משניות וחוזן בעל־פה בדרך הילוכו, והי' מסור ונתון לרבינו הזקן, עד כדי כך, שהרגיש את כוונתו ורצונו של רבינו הזקן, והי' חשוב אצל רבינו הזקן, שלכן שלח אליו שליח מיוחד, ולא הסתפק במשלוח מכתב.

וכיון שכן, הרי בודאי הי' ר' צדוק ראוי לקבל בעצמו את הפרנסה היתירה, ומדוע הי' בטוח שאין זה עבורו, אלא עבור עניניו של הרבי?! והביאור בזה — כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה הנ"ל בהקדמה לסיפור אודות ר' צדוק, שרבינו הזקן תבע מחסידים שלא יסתפקו במדות ע"פ תורה, ואפילו לא במדות ע"פ חסידות, כדברי המשנה¹⁰⁰ "שלי שלך ושלך שלך חסיד", אלא שיהיו מדות עצמיים (דהיינו מדות שמצד עצם הנפש).

ולאחרי הסיפור אודות ר' צדוק — מסיים הרבי: זה נקרא מדות עצמיים, שכאשר הרויח בפרנסה שלא לפי הרגיל, ידע שאין זה שלו!

97) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. יט, יז. טור יו"ד סרמ"ז. סה"מ תרכ"ז ריש ע' תל. תרפ"ז ס"ע קט. סה"מ קונטרסים ח"א קיט, א.

98) נוסח ברכה הא' דברכהמ"ז.

99) ראה אוה"ח משפטים כב, כד, ופ' ראה טו, ז. אלשיך משלי יח, טז. ראב"ע שם

100) אבות פ"ה מ"י.

כלומר: כאשר המדות הם ע"ד הרגיל, ה"ה בהגבלה, ע"פ שכל וכו', ומצד השכל יכול לחשוב שההוספה בפרנסה היא עבורו; אבל כיון שהיו אצלו מדות עצמיים, שהאיר אצלו עצם הנפש — שזהו ענין ששייך יותר אצל אנשים פשוטים — ה' אצלו בפשיטות שההוספה בפרנסתו אינה אלא בשביל רבינו הזקן.

ובאופן כזה צריכה להיות ההנהגה אצל כל תלמידיו של רבינו הזקן ההולכים באורחותיו — שכאשר מזדמנת להם הוספה בפרנסה שלא ע"ד הרגיל, עליהם לדעת שאין זה בשבילם, אלא בשביל עניניו של הרבי!

יח. אך עדיין נשאלת השאלה: מה נקרא הוספה בפרנסה שלא ע"ד הרגיל, שאז צריך לידע שאין זה עבורו כו'?

ויובן בהקדם המבואר במאמר של רבינו הזקן ד"ה ויספו ענוים בה' שמחה¹⁰¹, ש"עיקר הענווה הוא שלא ירגיש במעלת עצמו כלל בכל אשר הוא עושה טוב כאילו לא עשה כלום בעיניו. . דלא מחזיק טיבותא לנפשי' כו', ולכן יוכל להיות עניו מכל אדם (ומוסיף דבר חידוש שלא ראיתי בשום מקום) אפילו מנכרי, להיות כאשר יתבונן שמה שהוא מאמין בה' אחד ואחוז וקשור בה' . . אינו מצד עצמו, שהגיע לזה מחמת השגותיו . . רק ירושה מאברהם וכו'".

ומובן, שכאשר יהי' במעמד ומצב שלא יחזיק טובה לעצמו, ובפרט כאשר יתבונן במעמדו ומצבו, ש"הריעותי את מעשי"¹⁰², ועאכו"כ בנוגע לדיבור ומחשבה — אזי יגיע למסקנא¹⁰³ שכל מה שיש לו הרי זה שלא ע"ד הרגיל...

וכיון שכן, הרי לעצמו אינו צריך מאומה, ובמילא יתן צדקה ללא חשבונות.

מצד חשבון שע"פ השכל, הרי כיון שהממון שהרויח בפרנסתו הוא שלו (מלבד המעשר, שבזה יש שקו"ט אם הוא בגדר ממון בעלים¹⁰⁴), ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט¹⁰⁵ בכיבור מארז"ל¹⁰⁶ "התורה חסה על ממונם של ישראל", שזהו בגלל שבכל דבר יש ניצוץ קדושה כו', כך, שגם ניצוצות הקדושה שבממון זה שייכים ונוגעים אליו — בודאי יכול להשתמש בו לצרכיו;

(104) ראה תו"מ חל"ד ס"ע 272 ואילך. וש"נ.

(105) כש"ט סרי"ח. צוואת הריב"ש סק"ט. (106) ר"ה כז, א. וש"נ.

(101) במאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' נא. (102) לשון חז"ל — קידושין בסופה.

(103) כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה כשדיבר

בענין זה (המו"ל).

אבל לאחרי ההתבוננות האמורה — יגיע למסקנא שלעצמו אינו צריך כלום, ואז, מבלי להמתין לציווי ופקודה, יהי' אצלו סדר רגיל ליתן צדקה באופן של הרחבה, ומתוך שמחה וטוב לבב, אשר, השמחה עצמה פועלת ענווה וביטול¹⁰⁷, ופורצת גדר, שתהי' ההנהגה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

* * *

יט. בהמשך להמדובר לעיל אודות ענין הצדקה שצריך להיות באופן שלמעלה מהגבלה — יש להוסיף שכן הוא גם בנוגע לב' הקוין תורה ותפלה, ויש צורך להדגיש זאת, בגלל שיש מקום גם להנהגה אחרת, ועד — מן הקצה אל הקצה:

בנוגע לתורה — הנה מחד גיסא יש חיוב לעסוק בתורה יומם ולילה, כמ"ש¹⁰⁸ "והגית בו יומם ולילה";

ולאידך גיסא — איתא בגמרא במסכת מנחות¹⁰⁹ "אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות לא ימוש כו".

ויתירה מזה: בגמרא הנ"ל מדובר אודות "עם הארץ", כמובן מהמשך דברי הגמרא אם "דבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ" או "מצוה לאומרו בפני עם הארץ"; ובענין זה מוסיף ומחדש רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה¹¹⁰, ש"אפילו מי שדעתו יפה ויוכל ללמוד .. אם אירע לו לפעמים שצריך להתעסק במלאכתו ופרנסתו כל היום כולו, ואי אפשר לו ליפנות ממנה כלל בלי הפסד, יקיים גם כן מצות והגית בו יומם ולילה בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית".

ועד"ז בנוגע לאופן הלימוד:

מחד גיסא — ישנו לימוד התורה באופן נעלה, שלומד גם פנימיות התורה, ובאופן שהלימוד דפנימיות התורה חודר גם בלימוד נגלה התורה וכו';

ולאידך גיסא — יכול להיות מצב של לימוד התורה באופן שעז"נ¹¹¹ "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי גו'", והיינו, שאע"פ "שאינ דברי תורה מקבלין טומאה"¹¹², מ"מ אומרים לו "מה לך לספר

(107) ראה ד"ה ויספו עניים בה' שמחה (110) פ"ג ה"ד.
 הנ"ל. (111) תהלים נ, טז. וראה הל' ת"ת שם.
 (108) יהושע א, ח. פ"ד ה"ג.
 (109) ברכות כב, א. (112)

חוקי", בגלל "שמוסיף כח בקליפות לפי שעה"¹¹³, והרי זה ע"ד מ"ש רבינו הזקן בתניא¹¹⁴ המשל מ"האוחז בראשו של מלך ומורידו למטה וטומן פניו בתוך בית הכסא מלא צואה, שאין לך עלבון גדול מזה, אפילו עושה כן לפי שעה כו",

ו"אעפ"כ, לעולם יעסוק אדם בתורה, כי מתוך שלא לשמה יוכל לבוא לידי לשמה"¹¹³,

— וכפי שמבאר רבינו הזקן בקו"א¹¹³, ש"הא דאין מלמדין לתלמיד שאינו הגון¹¹⁵, יש לומר, דהרב אינו צריך להכניס את עצמו לבית הספק. . אבל הוא עצמו חייב להכניס את עצמו כו", ומוסיף, "וגם הרב יש לומר דצריך להכניס את עצמו לבית הספק אם אי אפשר בענין אחר כו"¹¹⁶ —

כי, "כשיחזור אח"כ בתשובה. . כמ"ש¹¹⁷ כי לא ידח ממנו נדח, אזי מוציא מהקליפה כל התורה והמצות וחוזרים לקדושה כו".

וב' קצוות אלו קשורים זב"ז, והיינו, שהעלי' של הקצה התחתון היא ע"י הקצה העליון כו'.

ועד"ז ישנם ב' קצוות בנוגע לתפלה:

מחד גיסא, ישנו ענין התפלה במדריגה היותר נעלית — כפי שהי' אצל רבינו הזקן, באופן ד"מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ"¹¹⁸, "שלא לחפון שום דבר זולתו ית', ולא אפי' שמים וארץ שהם ג"ע עליון ותחתון. . אלא תהי' האהבה רק לו ית' לבד דהיינו למהו"ע ית' ממש", וכדברי הצ"צ¹¹⁹: "כך הי' נשמע הלשון ממורינו ורבינו נ"ע בדביקותו, שהי' אומר בזה"ל: איך וויל זע גאָר ניסט, איך וויל ניט דאָיין ג"ע, איך וויל ניט דאָיין עוה"ב כו', איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין";

ולאידך גיסא, יכול להיות ענין התפלה בקצה הכי תחתון — כפי שמצינו בתניא בקו"א¹²⁰ שרבינו הזקן נותן עצה ל"תפלה שלא בכוונה שמחשב מחשבות זרות", שאע"פ שהיא "תפלה פסולה", מ"מ, "יש לה תיקון בקל לחזור ולעלות כשמתפלל בכוונה אפילו תפלה אחת מלוקטת מתפלות כל השנה".

(118) תהלים עג, כה.
 (119) בסהמ"צ שרש מצות התפלה פ"מ (דרמ"צ קלח, סע"א). — נעתק ב"היום יום יח כסלו.
 (120) קנד, ב.

(113) הלי' ת"ת שם.
 (114) ספכ"ד.
 (115) חולין קלג, א.
 (116) וראה גם הלי' ת"ת שם הי"ז.
 (117) שמואל"ב יד, יד.

והגע עצמך :

הפירוש ד"תפלה שלא בכוונה" כאן הוא — לא רק שחסרה אצלו הכוונה ד"דע לפני מי אתה עומד"¹²¹, ותפלתו היא כ"מצות אנשים מלומדה"¹²², ועד לאופן שאינו שומע מה שמדבר... אלא יתירה מזה — "שמחשב מחשבות זרות", ומזה מוכח, שהוא במעמד ומצב של "מקום פרוץ" [שלכן נופלים לו מחשבות זרות, וכידוע פתגם רבותינו נשיאינו¹²³ : "אינן אַ פּוּסְטֶקֶע (מקום פנוי וריק) קריכן כו"...], שאסור להתפלל בו¹²⁴.

ואעפ"כ אומר רבינו הזקן שגם תפלה כזו "יש לה תיקון בקל", ולא באופן שרבינו הזקן יתקן זאת, אלא כל אחד בעצמו יכול לתקן זאת — "כשמתפלל בכוונה אפילו תפלה אחת מלוקטת מתפלות כל השנה".

ובענין זה רואים איחוד ב' הקצוות: רבינו הזקן, שהוא זה שתובע שתפלתו של כל אחד מישראל תהי' באופן ד"מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ", "איך וייל מער ניט אַז דיך אַליין" — הנה הוא בעצמו נותן עצה כיצד לתקן תפלה פסולה!

וע"ד המבואר באגרת ד"נפש השפלה"¹⁰, שהעבודה היא לא רק באופן של "אמת לאמתו", אלא גם באופן של "חסדים ושקרים", ושם פועלים ש"ירווח לו".

כ. ועד"ז בנוגע למצות הצדקה, שיכולים לקיימה באופן של הגבלה כו', ויכולים גם לקיימה באופן שלמעלה מהגבלה כו', כבסיפור הנ"ל אודות ר' צדוק.

ותיירה מזה — כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁵ אודות חסיד עני, שלא הי' יכול להשתתף בעניני צדקה, כמו לקופת רמבעה"ן וכיו"ב, ובמשך חודש או חדשיים בשנה הי' אוכל רק לחם צר ומים לחץ, ומה שחסך ולא הוציא כדי ללפת הפת שלו, הי' נותן לצדקה.

כלומר: לא מדובר כאן אודות ענינים של מותרות, כי אם אודות מה שנצרך ללפת את הפת, שזהו דבר שבודאי מותר לו ע"פ תורה, ואעפ"כ, ויתר על זה, והסתפק בלחם צר ומים לחץ, כדי שיוכל ליתן צדקה.

ומוסיף כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהי' עושה כן כמה פעמים בשנה!

ס"ע 200 ואילך. ע' 210. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"י"ז ס"ע תח ואילך. וראה גם אג"ק ח"ה ס"ע קע. ח"ו ע' רח.

(124) שו"ע אדה"ז אור"ח ס"צ ס"ה. וש"נ.

(121) ראה ברכות כח, ב.

(122) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט (נג),

ב). ובכ"מ.

(123) ראה סה"ש תרפ"ה ע' 72. תרצ"ז

ויש לבאר ההדגשה שהי' עושה כן לא רק מידי שנה בשנה, אלא כמה פעמים בשנה — ובהקדמה:

איתא בשו"ע¹²⁵ ש"הצדקה מעשרת", והרמ"א מוסיף: "אסור לנסות הקב"ה כי אם בדבר זה, שנאמר¹²⁶ ובחנוני נא בזאת וגו'". ומקור הדברים — בגמרא¹²⁷: "עשר תעשר¹²⁸, עשר בשביל שתתעשר .. זיל נסי .. ומי שרי לנסויי' להקב"ה, והכתיב¹²⁹ לא תנסו את ה' .. הכי אמר רבי הושעיא, חוץ מזו, שנאמר¹²⁶ הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די .. עד שיבלו שפתותיכם מלומר די'".

ולכאורה: ענינה של בחינה הוא — שכאשר "עוברים את המבחן", אזי מקבלים "תעודה", ובאם לאו כו'.

ובנדו"ד: הרמ"א פוסק שבענין הצדקה מותר לנסות ולבחון את הקב"ה שהבטיח שהצדקה מעשרת; ואילו הוא, למרות שנתן צדקה ונשאר עני מרוד — לא התפעל מזה, והמשיך לקמץ בסעודתו ולאכול לחם צר ללא לפת, כדי שיוכל להמשיך וליתן צדקה.

והחידוש בזה — שהתנהג כן לא רק פעם אחת, אלא חזר על הנהגה זו כמה פעמים.

ובזה גופא — לא רק בשנה הבאה, שאז החידוש אינו גדול כ"כ, כיון שלאחרי ר"ה ויוה"כ פ' (ש"נקרא ג"כ ראש השנה בכתוב¹³⁰ והוא בחי' נשמה ופנימיות¹³¹) נעשה מציאות חדשה; אלא החידוש הוא — שחזר והתנהג כן במשך אותה שנה עצמה.

ולא עוד אלא — כפי שמדייק ומדגיש כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה הנ"ל — שהי' עושה כן כמה פעמים בשנה, דהיינו, יותר מב' פעמים:

כאשר עשה זאת בפעם השני', עדיין אין זה חידוש כ"כ, כיון שאפשר להסביר ולתרץ שזהו ענין של "נסיון", כמ"ש¹³² "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם", והרי נסיון אמיתי — אצל איש תורני — הוא בענין שאין לו מקום ע"פ תורה, וכמו הנסיון של אברהם בענין העקידה, שלא הי' מקום לזה ("עס שטימט ניט") ע"פ תורה¹³³, כדברי אברהם להקב"ה:

(130) יחזקאל מ, א. וראה תוד"ה ואת — נדרים כג, ב. רא"ש סוף יומא.
(131) לקו"ת דרושי ר"ה נח, א. סד, א.
(132) פ' ראה יג, ד.
(133) ראה גם תו"מ ח"יד ס"ע 117. וש"נ.

(125) יו"ד סו"ס רמז.
(126) מלאכי ג, יו"ד.
(127) תענית ט, א.
(128) פ' ראה יד, כב.
(129) ואתחנן ו, טז.

"אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע¹³⁴, וחזרת ואמרת קח¹³⁵ נא את בנך וכו'¹³⁶. וכיון שהוא "חסיד", שאומר פרשת העקידה בכל יום — רואה גם בחייו ענין של נסיון, שלמרות שע"פ תורה הי' צריך לבוא לידי עשירות בגלל קיום מצות הצדקה, אעפ"כ נשאר עני מרוד, כיון שמנסים אותו מלמעלה כו'.

ולכן עיקר החידוש הוא — כאשר מגיע מצב כזה בפעם השלישית, שאז אין שום הסברה בזה (גם לא ההסברה שזהו"ע של נסיון, שהרי כבר יצא י"ח בפעם השני'), ואעפ"כ מתנהג באותו אופן, ומונע את עצמו מללפת את הפת, ואוכל לחם צר ומים לחץ, כדי שיוכל ליתן צדקה, לקופת רמבעה"ן, עבור החזקת תורה וכיו"ב, או אפילו עבור פרנסת עניי עכו"ם¹³⁷. מפני דרכי שלום¹³⁸ — שהנהגה כזו היא מצד מדות עצמיים (כנ"ל סי"ז).

כא. ובנוגע לעניננו:

ידוע מ"ש בתורה אור¹³⁹ ש"דורות האחרונים דור אחר דור אין בהם רשעים כ"כ ולא צדיקים כ"כ טובים". ועד"ז בנדוד, שבימינו אלו לא נמצאים במעמד ומצב שכדי ליתן צדקה צריכים להסתפק בלחם צר ומים לחץ...

ובכל אופן, מה שנוגע אלינו מהסיפור הנ"ל — הרי זה הלימוד וההוראה שנתנית הצדקה צריכה להיות באופן שלמעלה מחשבונות, וגם כשנמצאים במעמד ומצב של הרחבה, ועד לעשירות — צריכים ליתן הכל!

וע"ד הסיפור הידוע אודות הרה"צ מרוז'ין¹⁴⁰, שהי' מתנהג באופן של הרחבה כו', ועד שהי' נועל מנעלים מכסף וזהב, אבל, כל זה הי' רק לעיני הרואים, ולאמיתו של דבר, הנה המנעלים מכסף וזהב היו ללא סוליא... כך, שבימות החורף היו רגליו דורכות ע"ג הקרח, והי' סובל יסורים...

ויה"ר שע"י קיום מצות הצדקה תקויים ההבטחה "עשר בשביל שתתעשר", היינו, לא רק "די מחסורו אשר יחסר לו"¹⁴¹, שבזה נכלל

134) וירא כא, יב.	138) גיטין סא, א.
135) שם כב, ב.	139) מקץ מא, א.
136) פרש"י שם, יב.	140) ראה גם שיחת אור לכ"ף מרחשון
137) ע"ד האמור לעיל (סי"ח) מד"ה תשמ"א.	
ויספו ענוים בה' שמחה, ש"יכול להיות עניו מכל אדם, אפילו מנכרי".	141) פ' ראה טו, ח.

אפילו "סוס לרכב עליו ועבד לרוץ לפניו"¹⁴², אלא גם באופן של עשירות גדולה, כולל גם עשירות בדעת¹⁴³.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משקה לחלק להמסובים, ואח"כ אמר: שמעתי פעם מחסידי פולין, מהו טעם שחוטפים "שיריים" דוקא מ"רבי", ולא מ"חסיד", כי, "רבי", הנה לעצמו נוטל הוא את האהבה ויראה, ומה שמחלק לאחרים הרי זה כסף וזהב גשמיים; ואילו "חסיד" — את הכסף וזהב נוטל לעצמו, ואת האהבה ויראה ה"ה מחלק לאחרים... אבל האמת היא, שיכול להיות שגם חסיד יתן כסף וזהב גשמיים, וגם רבי יתן אהבה ויראה, וכפי שראינו אצל רבותינו נשיאינו, שנתנו אהבה ויראה (לא רק טבעיים, אלא גם) שכליים.

* * *

כב. בתפלת מנחה מתחילים לקרוא פרשת בא: "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה וגו'", והיינו, לפי שמשו מצד עצמו התיירא מפני "התנין הגדול גו"¹⁴⁴ (כמבואר בזהר¹⁴⁵), כי עדיין לא נתמלאה סאתה¹⁴⁶, וע"פ החשבון ד"ארבע מאות שנה"¹⁴⁷ היתה גלות מצרים צריכה להימשך עוד מאה ותשעים שנה, ולכן ה' צורך בציווי ונתינת־כח מהקב"ה, ואז, כאשר הולכים בשליחותו של הקב"ה, אין מה להתיירא, ופועלים את הענין דיציאת מצרים¹⁴⁸.

וזוהי גם הוראה ונתינת כח — שכאשר הולכים בשליחותו של הרבי, אין מה להתפעל מחשבונות שע"פ שכל כו'.
ומזה באים להמסופר בהמשך הפרשה אודות היציאה ממצרים, כולל גם הציווי "וישאלו גו' כלי כסף וכלי זהב"¹⁴⁹ כדי שתהי' היציאה ממצרים "ברכוש גדול"¹⁵⁰, ועד — "ונצלתם את מצרים"¹⁵¹,
וכפי שממשיך בפרשה שלאח"ז: "ובני ישראל יוצאים ביד רמה"¹⁵²,
וכפירוש התרגום: "בריש גלי", וכידוע הרמז המובא בספרי פולין¹⁵³

(148) חסר קצת (החו"ל).

(149) בא יב, לה.

(150) לך לך טו, יד.

(151) שמות ג, כב. — וראה לעיל ס"ה.

(152) בשלח יד, ח.

(153) דגל מחנה אפרים עה"פ. וראה גם

תו"מ חט"ז ע' 64. וש"נ.

(142) כתובות סז, ב. ספרי ופרש"י עה"פ.

(143) ראה שם סח, סע"א.

(144) יחזקאל כט, ג.

(145) ח"ב לר, סע"א.

(146) ראה גם תו"מ חל"א ע' 83 הערה

92. שיחת ש"פ וארא תשכ"א בסופה (תו"מ

חכ"ט ע' 313). וש"נ.

(147) לך לך טו, יג.

ש"בריש" ר"ת רבי שמעון בן יוחאי, שענינו פנימיות התורה, והרי ע"י הפצת המעיינות חוצה פועלים את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

